

στέγη αστέγων

κέντρο φιλοξενίας και εκπαίδευσης στη δυτική Θεσσαλονίκη

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ / 2017

στέγη αστέγων

κέντρο φιλοξενίας και εκπαίδευσης στη δυτική Θεσσαλονίκη

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ / ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ / ΙΟΥΝΙΟΣ 2017
ΦΟΙΤΗΤΗΣ / ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΤΣΙΦΤΣΟΓΛΟΥ
ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ / ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΑΝΩΛΙΔΗΣ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η διπλωματική εργασία έγινε υπό την επίβλεψη του κ. Κωνσταντίνου Μανωλίδη που πρόσφερε πολύτιμη βοήθεια και καθοδήγηση καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησής της. Επίσης, οι πληροφορίες που παρουσιάζονται σχετικά με τις δομές των αστέγων στη Θεσσαλονίκη και τα στατιστικά στοιχεία δόθηκαν από την κ. Νένα Λιόντα (συντονίστρια κέντρου ημέρας Θεσσαλονίκης) και την κ. Στεφανία Πανταζή (συντονίστρια προγραμμάτων Β. Ελλάδας - PRAKSIS).

Στέγη Αστέγων_Κέντρο Φιλοξενίας και Εκπαίδευσης στη Δυτική Θεσσαλονίκη

Η διπλωματική εργασία επικεντρώνεται στην προσωρινή φιλοξενία των αστέγων της Θεσσαλονίκης και στην παράλληλη εκπαίδευση και στήριξή τους, προκειμένου να επανενταχθούν ως ενεργοί κι ανεξάρτητοι πολίτες στην κοινωνία. Το σύνολο των δομών που υπάρχουν για τους αστέγους στελεχώνεται από μη-κυβερνητικές οργανώσεις και τα κτίρια που φιλοξενούν σήμερα αυτές τις δομές δεν είναι άλλα από διαμερίσματα περιορισμένων παροχών και δυνατοτήτων τα οποία ενοικιάζονται προσωρινά για αυτούς τους σκοπούς. Η παρατήρηση αυτή ήταν και ο βασικός λόγος για την επιλογή του θέματος. Η έρευνα αφορά στη μελέτη και το σχεδιασμό ενός κέντρου που συγκεντρώνει τις αναγκαίες δομές και τις στεγάζει σε εννιαίο χώρο προκειμένου να λειτουργούν αποτελεσματικότερα και να μην έχουν προσωρινό χαρακτήρα. Η χωροθέτηση βασίστηκε σε μία σειρά επιδιώξεων. Αναζητήθηκε κενό οικόπεδο στη δυτική περιοχή της πόλης που να διαθέτει επαρκή έκταση για την ανάπτυξη του προγράμματος και που να προσφέρει εύκολη πρόσβαση στην πόλη και στις συγκοινωνίες, χωρίς ωστόσο να διαταράσσει τη συνοχή της τοπικής κοινωνίας. Βάσει των παραπάνω επιλέχτηκε το οικόπεδο επί των οδών Γιαννιτσών και Δάφνης στη δυτική Θεσσαλονίκη, σε μία περιοχή με έντονη εμπορική και βιομηχανική παρουσία και λιγότερες κατοικίες. Το κτιριολογικό πρόγραμμα για το κέντρο περιλαμβάνει τόσο δομές για τη στέγαση και τη φιλοξενία των αστέγων όσο και εγκαταστάσεις για την υποστήριξη και την εκπαίδευσή τους με στόχο την αυτονόμηση και επανένταξη στην κοινωνία. Ο διαχωρισμός των λειτουργιών γίνεται σε τρία ξεχωριστά κτίρια. Το πρώτο διαθέτει κέντρο ημέρας, χώρους διημέρευσης, τραπεζαρία και το βασικό χώρο του υπνωτηρίου. Το δεύτερο κτίριο διαθέτει χώρους φιλοξενίας οικογενειών με παιδιά ή ατόμων με μεγαλύτερη ανεξαρτησία και υψηλή κατάρτιση. Τέλος, το τρίτο κτίριο διαθέτει χώρους εκπαίδευσης, βιβλιοθήκη, αναγνωστήριο, ιατρείο και χώρους συμβουλευτικής και υποστήριξης.

Home for Homeless_ *Dormitory and skills acquisition center in Thessaloniki*

The thesis focuses on the temporary housing of the homeless people of Thessaloniki and their parallel education and support in order to reintegrate as active and independent citizens in the society. All structures for homeless people are staffed by non-governmental organizations and the buildings that currently house these structures are no more than apartments with limited functionality and facilities, which are temporarily rented for these purposes. This observation was the main reason for choosing this subject. The research focuses on the study and the design of a center that gathers the necessary structures and houses them in a single space to function more efficiently and not have a temporary character. The site was chosen based on a number of reasons. An empty plot of land was needed in the western part of the city with sufficient space for the development of the program and one that offers easy access to the city and transportation, without disturbing the cohesion of the local community. Based on the above, the selected site is located on the corner of Giannitson and Dafnis street in western Thessaloniki, in a region with evident commercial and industrial presence and fewer residences. The building program for the center includes structures for housing the homeless as well as facilities to support and educate them to achieve autonomy and reintegration into the society. The separation of different functions is done in three separate buildings. The first one features a day center, resting areas, a dining room and the main dormitory. The second building has rooms for hosting families with children or other more independent people with high training and skills. Finally, the third building has training areas, classrooms, a library, an infirmary as well as counseling and support services.

περιεχόμενα

εισαγωγή 08

η ιστορία της αστεγίας 09

αρχές σχεδιασμού για τους αστέγους 11

ποιοί είναι οι άστεγοι 12

η έρευνα 15

επιλογή τοποθεσίας & χάρτης 16

18 χαράξεις και πλατεία

20 κτιριολογικό πρόγραμμα & διαγράμματα

24 σχέδια κατόψεων/όψεων/τομών

42 φωτορεαλιστική αναπαράσταση και φωτογραφίες μακέτας

50 υλικά & βιωσιμότητα έργου

51 επίλογος

52 βιβλιογραφία - πηγές

εισαγωγή

Η διπλωματική εργασία αφορά στο σχεδιασμό ενός νέου κτιριακού συγκροτήματος στη δυτική περιοχή της Θεσσαλονίκης, το οποίο μεριμνά για τη φιλοξενία και την εκπαίδευση των αστέγων της πόλης, με απώτερο στόχο την επανένταξή τους στην κοινωνία ως ενεργά μέλη της. Αρχικά, παρουσιάζονται στοιχεία σχετικά με τους αστέγους, τις ανάγκες τους και τις ελλείψεις υποδομών για αυτούς, ενώ στη συνέχεια παρουσιάζεται η αναλυτική μελέτη και η σχεδιαστική πρόταση για την αντιμετώπιση αυτών των ελλείψεων.

η ιστορία της αστεγίας

Η αναφορά στους αστέγους γίνεται για πρώτη φορά μέσα στον 17 αιώνα, ωστόσο οι λόγοι που οδηγούσαν τους ανθρώπους να αφήσουν τα σπίτια τους παλαιότερα ήταν πολύ διαφορετικοί απ' ότι είναι σήμερα. Παλαιότερα, βασικές αιτίες της αστεγίας αποτελούσε η φτώχεια ως συνέπεια των πολέμων, των διωγμών και των έντονων κοινωνικών αλλαγών.

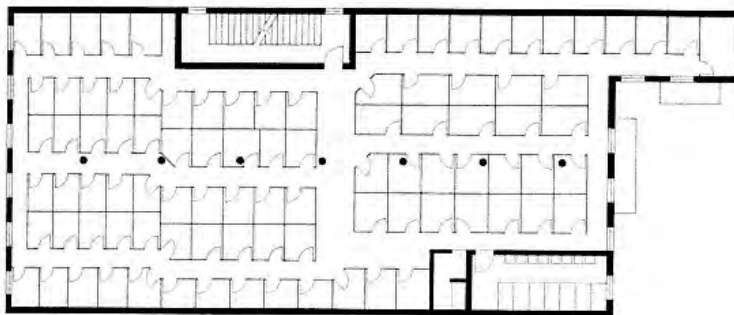
Το πρόβλημα της αστεγίας όπως το γνωρίζουμε σήμερα, εκδηλώθηκε στα αστικά κέντρα στην Αμερική και σε άλλες χώρες από τα μέσα του 20 αιώνα και μετά. Ασθενείς πνευματικών παθήσεων που αφέθηκαν στους δρόμους το 1960 στην Αμερική διαμόρφωσαν τον πρώτο μεγάλο πληθυσμό αστέγων στις πόλεις. Το πρόβλημα διογκώθηκε σημαντικά το 1980, όταν περιορίστηκαν τα εισοδήματα των φτωχών και συγχρόνως μειώθηκαν οι επιλογές για ενοικίαση κατοικιών. Μεταξύ άλλων οι λόγοι περιλαμβάνουν, τους πολέμους, τη βιομηχανοποίηση, τις αναπηρίες, τις μεγάλες φυσικές (και μη) καταστροφές κ.ά.

"Homeless people". Πηγή: wikipedia.com, huffingtonpost.com, blackwomenofbrazil.com

Οι πρώτες δομές κοινωνικής πρόνοιας και φιλοξενίας για άστεγο πληθυσμό δεν προσέφεραν καλές συνθήκες διαβίωσης, ούτε διαχώριζαν τα άτομα σε αυτά που χρειάζονταν ψυχιατρική βοήθεια και σε αυτά που χρειάζονταν απλά μία δουλειά. Ο ετερόκλητος χαρακτήρας αυτού του πληθυσμού και η συγκέντρωσή του σε ακατάλληλα κτίρια δημιουργούσε προβλήματα. Οι πρώτες δομές ήταν άθλιες, πρόχειρες, λύσεις έκτακτης ανάγκης χωρίς κάποιο σχεδιασμό και χωρίς παροχές, ιδιωτικότητα ή συνθήκες υγιεινής. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ότι συχνά χρησιμοποιούνταν και φυλακές για αυτό το σκοπό. Από τα μέσα του 20ού αιώνα και μετά εμφανίζονται οι πρώτες δομές ειδικά για τους αστέγους στις Η.Π.Α., οι οποίες στηρίζονταν από οργανώσεις και θρησκευτικές ομάδες. Πρώτα χρησιμοποιήθηκαν κάποια υπάρχοντα εγκαταλελειμμένα

κτίρια εργοστασίων και αποθηκών, ενώ αργότερα σχεδιάστηκαν και κάποια νέα κτίρια αποκλειστικά ως κέντρα για αστέγους.

"NYC flophouse", 1987. Πηγή: Affordable housing and the homeless.

10

"Silicon Valley homeless shelter", 2013. Πηγή: businessinsider.com (Robert Johnson)

αρχές σχεδιασμού για τους αστέγους

Σε γενικές γραμμές οι άστεγοι έχουν ανάγκη από ένα ασφαλές περιβάλλον το οποίο θα τους προσφέρει τα αναγκαία εφόδια και παροχές, προκειμένου να μπορέσουν να ορθοποδήσουν, να αναζητήσουν εργασία και να ανεξαρτητοποιηθούν. Ο σχεδιασμός ενός χώρου ή κτιρίου που προορίζεται για τη φιλοξενία των αστέγων πρέπει να πληρεί ορισμένα κριτήρια για να είναι αποτελεσματικός και πετυχημένος. Πρέπει να αναγνωρίζεται η διαφορετικότητα των ατόμων και των ιδιαίτερων αναγκών τους, είτε αυτό σημαίνει διάκριση αντρών-γυναικών είτε σημαίνει ηλικιακό διαχωρισμό ή ακόμα διαχωρισμό ατόμων με πνευματικές ασθένειες, υστερήσεις κι εθισμούς. Επιπλέον, πρέπει να υπάρχει σχετική ιδιωτικότητα, αν και αυτό έρχεται σε αντίθεση με την ανάγκη για επιτήρηση των χώρων. Ακόμα, η σχεδίαση πρέπει να αποπνέει μία αίσθηση ησυχαστηρίου, καταφυγίου και φιλοξενίας, χωρίς ωστόσο να ενθαρρύνει τα άτομα να θεωρήσουν το χώρο ως μόνιμη κατοικία τους. Οι άστεγοι στατιστικά προτιμούν τους μεγάλους κι ανοιχτούς χώρους, επειδή τους θυμίζουν το ανοιχτό περιβάλλον των δρόμων και την ελευθερία τους. Σημαντικό είναι, επίσης, η είσοδος σε μία τέτοια δομή να είναι ανοιχτή και άνετη προκειμένου να προσκαλεί τα άτομα και να τα υποδέχεται χωρίς να τα υποχρεώνει να περάσουν από μικρούς χώρους ή γραφεία. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι άστεγοι είναι πολύ δύσπιστοι και επιφυλακτικοί σε ότι αφορά να απευθύνονται σε δομές για βοήθεια, γι' αυτό και ένα μεγάλο ποσοστό παραμένει στους δρόμους και αρνείται κάποια βοήθεια.

Σε ότι αφορά τους χώρους και τις αναγκαίες λειτουργίες μίας δομής υποδοχής αστέγων χρειάζονται χώροι ύπνου, υγιεινής, αποθήκευσης, σίτησης, αλλά και χώροι δημιουργικής απασχόλησης, εκπαίδευσης, συμβουλευτικής και ιατρικής περίθαλψης. Οι ανοιχτοί χώροι είναι επιθυμητοί, επειδή είναι πιο φιλικό για τους χρήστες κι επιπλέον οι ανοιχτοί (αίθριοι/υπαίθριοι) χώροι χρειάζονται για οπτική εκτόνωση και για τους καπνιστές. Το κάπνισμα αναγνωρίζεται ως πρόβλημα εθισμού ωστόσο θα πρέπει να υπάρχει μια ανθρώπινη προσέγγιση στα άτομα που αντιμετωπίζουν παράλληλα κι άλλα προβλήματα. Αναφορικά με τη χωρητικότητα των χώρων φιλοξενίας υπάρχουν μελέτες που διαπιστώνουν ότι ο ιδανικός αριθμός για ένα δωμάτιο υπνωτηρίου είναι 8 με 10 άτομα/κλίνες. Καλό είναι επίσης να υπάρχει μια διαβάθμιση προκειμένου τα πιο ικανά και ανεξάρτητα άτομα να διαμένουν σε αντίστοιχους πιο ανεξάρτητους χώρους. Τέλος, η ασφάλεια και η επιτήρηση σε αυτούς τους χώρους είναι σημαντική, χωρίς ωστόσο να γίνεται με εμφανή κι επιδεικτικό τρόπο. Πρέπει δηλαδή οι χώροι να είναι εύκολα επιτηρούμενοι χωρίς να υπάρχουν "νεκρά σημεία" ή απομονωμένοι χώροι.

Ποιοί είναι οι άστεγοι

Ο πληθυσμός των αστέγων δεν μετράται με απόλυτα νούμερα αλλά κατά περιόδους, διότι συνεχώς μεταβάλλεται. Στη Θεσσαλονίκη, το διάστημα από το Μάιο 2014 μέχρι τον Αύγουστο του 2016 μετρήθηκαν 1.810 άστεγοι, ωστόσο καταγράφηκαν οι 1.210.

Οι άστεγοι στην εποχή μας είναι κυρίως άτομα τα οποία λόγω διάφορων κακών συγκυριών, με κοινό παρονομαστή τα οικονομικά προβλήματα, έχασαν τη δυνατότητα να διατηρήσουν μία μόνιμη κατοικία. Τα στατιστικά στοιχεία διαψεύδουν emphaticά τα στερεότυπα σχετικά με το προφίλ του άστεγου που έχουμε στο μυαλό μας. Δεν είναι όλοι οι άστεγοι αμόρφωτοι ή/και χρήστες ουσιών. Στην πραγματικότητα, τα ποσοστά των ναρκομανών και των ατόμων χωρίς εκπαίδευση μεταξύ των αστέγων είναι πολύ χαμηλά. Ανάμεσα στους διάφορους παράγοντες που εντοπίζονται ως βασικές αιτίες αστεγίας είναι: τα οικονομικά προβλήματα 26%, η ανεργία 24%, η έλλειψη οικογενειακής υποστήριξης 18%, το διαζύγιο 9%, θέματα εθισμού 7%, ψυχικές ασθένειες 6%, έξωση 3%, πρώην φυλακισμένοι 3%, άλλοι λόγοι 3%, παράνομες επιχειρήσεις 1%. Προφανώς, συχνά υπάρχει συνδυασμός των παραπάνω αιτιών και όλες συγκλίνουν στην οικονομική αδυναμία συντήρησης κατοικίας.

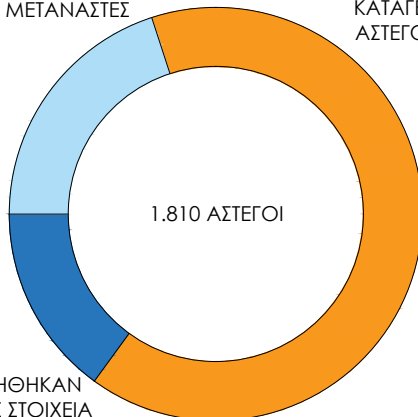
Από τους καταγεγραμμένους άστεγους στις δομές της Θεσσαλονίκης το 90% είναι άνεργοι και το 10% είναι περιστασιακά εργαζόμενοι. Μόλις το 10% των αστέγων είναι χρήστες ουσιών ή αλκοολικοί. Ακόμα, οι περισσότεροι έχουν κάποια εκπαίδευση και δεξιότητες σε κάποιο αντικείμενο. Μάλιστα, τα τελευταία χρόνια με την οικονομική κρίση, παρουσιάζονται άτομα ακόμα και με τριτοβάθμια εκπαίδευση που καταλήγουν να μείνουν άστεγοι, λόγω της ανεργίας. Σε σχέση με τις εθνικότητες παρατηρείται ότι η πλειοψηφία των καταγεγραμμένων αστέγων είναι Έλληνες, κι ακολουθούν οι Βούλγouroι, οι Σύριοι και οι Αφγανοί. Τέλος, τα στοιχεία δείχνουν ότι οι άστεγοι άντρες είναι σαφώς περισσότεροι απ'ότι οι γυναίκες με ποσοστό περίπου 80% έναντι του 20%.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται ποσοτικά διαγράμματα που υλοποιήθηκαν έπειτα από επεξεργασία δεδομένων που εξασφαλίστηκαν από την ομάδα του PRAKSIS. Σε επίπεδο πολιτείας δεν υπάρχουν στατιστικά δεδομένα για τους άστεγους, ωστόσο το PRAKSIS σε συνεργασία με άλλους φορείς διενεργεί έρευνες και ερωτηματολόγια από τα οποία προκύπτουν τα παρακάτω αποτελέσματα.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΑΣΤΕΓΩΝ 05.2014-08.2016

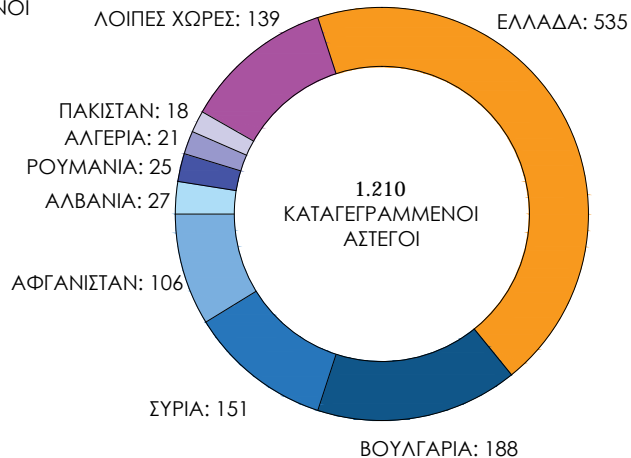
350 ΜΗ ΚΑΤΑΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟΙ
(ΠΑΡΑΝΟΜΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ
& ΠΑΙΔΙΑ)

1.210
ΚΑΤΑΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟΙ
ΑΣΤΕΓΟΙ

250 ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΘΗΚΑΝ
ΣΤΟ Κ.Η. ΧΩΡΙΣ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

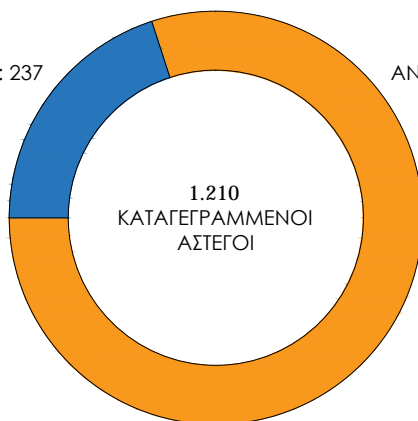
ΧΩΡΕΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ

ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΦΥΛΩΝ

ΓΥΝΑΙΚΕΣ: 237

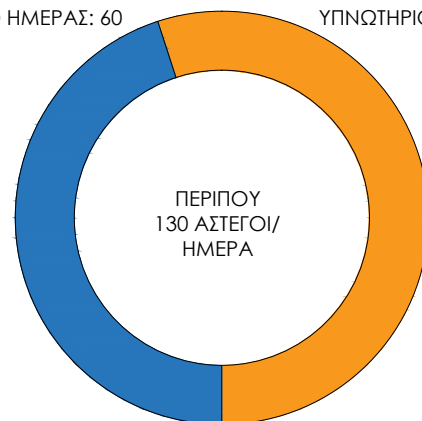
ΑΝΤΡΕΣ: 973

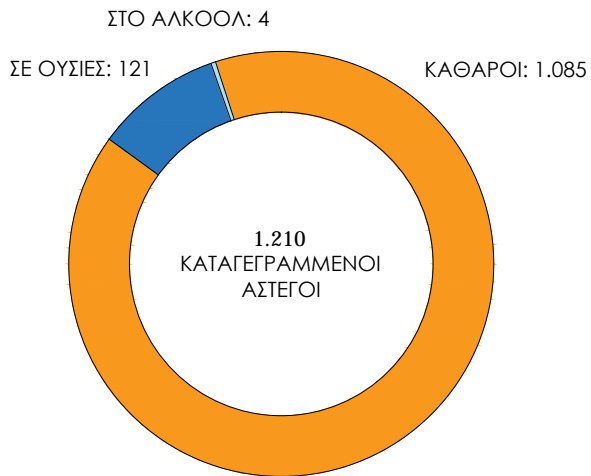
ΗΜΕΡΗΣΙΟΙ ΕΠΙΣΚΕΠΤΕΣ

ΚΕΝΤΡΟ ΗΜΕΡΑΣ: 60

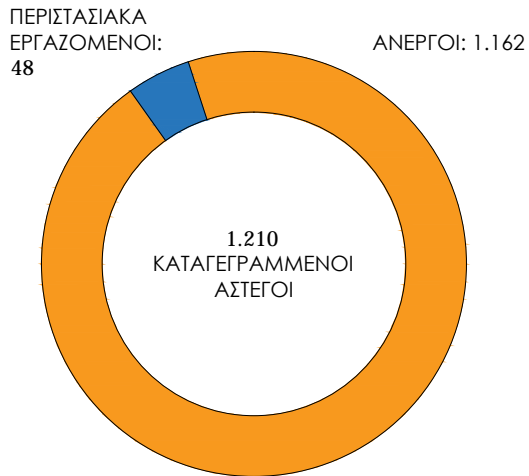
ΥΠΝΩΤΗΡΙΟ: 70

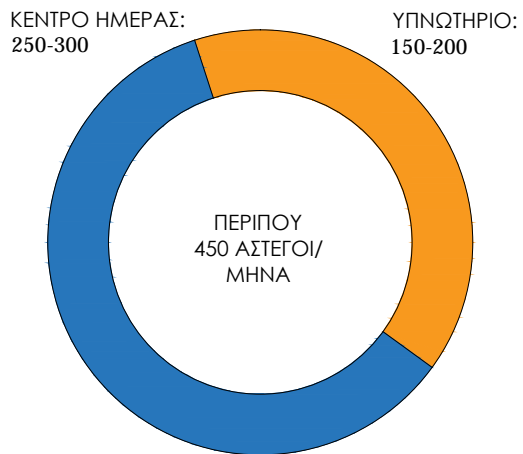
ΕΘΙΣΜΟΣ

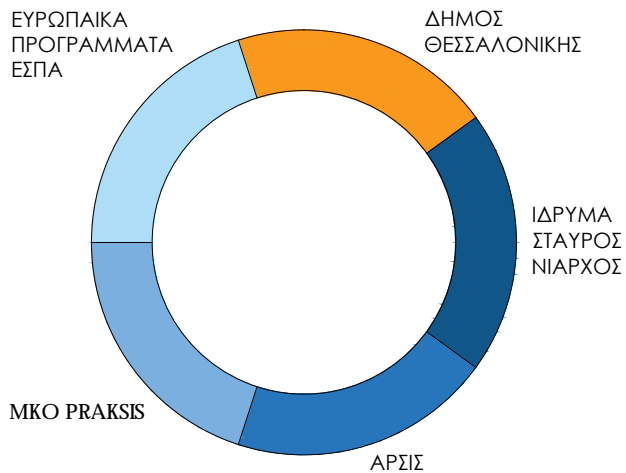
ΑΝΕΡΓΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΟΙ ΕΠΙΣΚΕΠΤΕΣ

ΦΟΡΕΙΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΑΣΤΕΓΩΝ

η έρευνα

Μέχρι στιγμής δεν υπάρχει μόνιμη και εξειδικευμένη δομή που να ασχολείται με το ολοένα οξύτερο πρόβλημα της αύξησης του πληθυσμού των αστέγων στη Θεσσαλονίκη. Το σύνολο των δομών που υπάρχουν στελεχώνεται από μη-κυβερνητικές οργανώσεις οι οποίες αξιοποιούν κεφάλαια και επιδοτήσεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση και δωρεές από επιφανείς Έλληνες. Οι προσπάθειές τους στηρίζονται εν μέρει κι από το δήμο Θεσσαλονίκης. Τα κτίρια που φιλοξενούν σήμερα αυτές τις δομές δεν είναι άλλα από διαμερίσματα περιορισμένων παροχών και δυνατοτήτων τα οποία ενοικιάζονται προσωρινά για αυτούς τους σκοπούς. Η παρατήρηση αυτή, ότι δεν υπάρχουν μόνιμες και σταθερές δομές από την πολιτεία, ούτε μέριμνα για κάποιο συνολικότερο προγραμματισμό για την αλληλεγγύη προς τους αστέγους στην εποχή μας, ήταν και ο βασικός λόγος επιλογής του θέματος της διπλωματικής εργασίας.

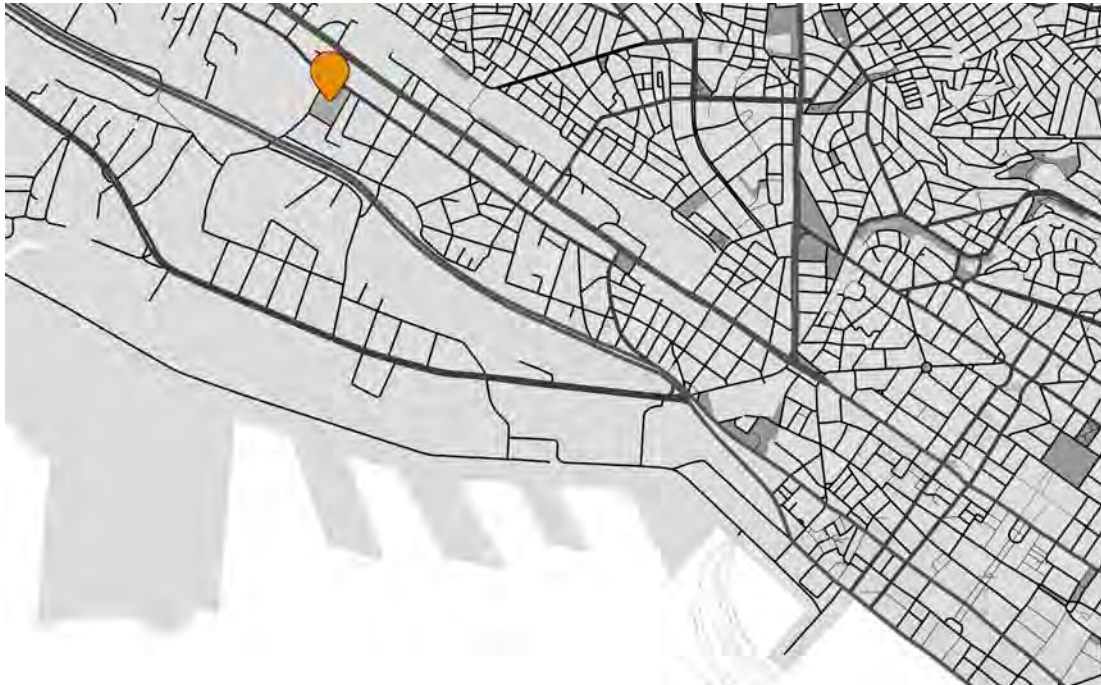
Η έρευνα ξεκίνησε με την καταγραφή, τη γνωριμία και την επί τόπου επίσκεψη στις υπάρχουσες δομές της πόλης. Τα δύο βασικά κτίρια, το κέντρο ημέρας και το υπνωτήριο, εντοπίζονται στη δυτική Θεσσαλονίκη στην οδό Μοναστηρίου και στην περιοχή των Σφαγείων αντίστοιχα. Οι υπόλοιπες δομές όπως το κοινωνικό παντοπωλείο, το κοινωνικό φαρμακείο και τα γραφεία συμβουλευτικής της ομάδας ARSIS είναι διάσπαρτα στην πόλη. Η ενημέρωση για τις υπάρχουσες υπηρεσίες και η καταγραφή τους κατέστησε σαφές ότι υπάρχουν ελλείψεις στις δομές, τόσο σε χώρους όσο και σε προσωπικό και κυρίως υπάρχει έλλειψη γενικού σχεδιασμού για την αντιμετώπιση του φαινομένου. Επομένως, η έρευνα επικεντρώθηκε στη μελέτη και το σχεδιασμό ενός κέντρου που συγκεντρώνει τις παραπάνω δομές και τις στεγάζει σε εννιαίο χώρο προκειμένου να λειτουργούν αποτελεσματικότερα και να μην έχουν προσωρινό χαρακτήρα.

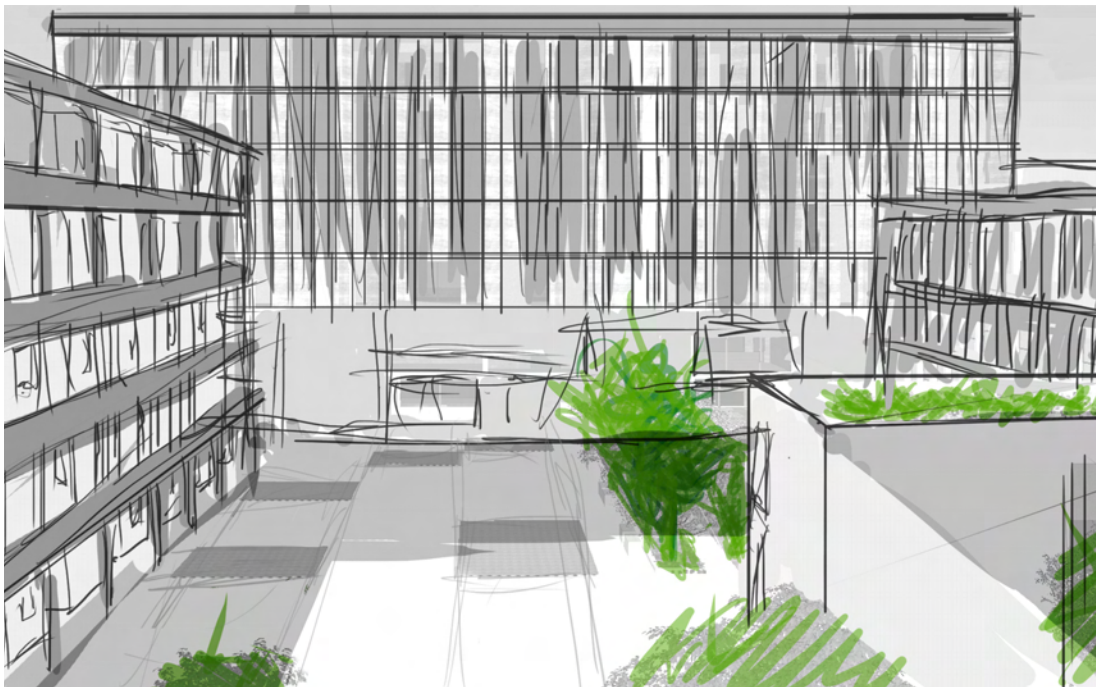

Υπνωτήριο αστέγων, περιοχή Σφαγείων, Θεσσαλονίκη. Πηγή: www.localif.gr

επιλογή τοποθεσίας & χάρτης

Η χωροθέτηση βασίστηκε σε μία σειρά επιδιώξεων. Αναζητήθηκε κενό οικόπεδο στη δυτική περιοχή της πόλης που να διαθέτει επαρκή έκταση για την ανάπτυξη του προγράμματος και με εύκολη πρόσβαση στην πόλη και στις συγκοινωνίες. Στόχος δεν είναι η απομόνωση των αστέγων και η εγκατάστασή τους εκτός του αστικού ιστού. Όμως η χωροθέτηση του κέντρου δεν θα πρέπει να διαταράξει τη συνοχή της τοπικής κοινωνίας ούτε να εγείρει φόβο για υποβάθμιση και συγκρούσεις. Επομένως, η τελική επιλογή έγινε λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, κι έτσι η επιλογή ήταν το οικόπεδο επί των οδών Γιαννιτσών και Δάφνης. Βρίσκεται στη δυτική Θεσσαλονίκη, κάτω από την οδό Μοναστηρίου, σε μία περιοχή με έντονη εμπορική και βιομηχανική παρουσία και λιγότερες κατοικίες. Ωστόσο, είναι παράλληλα κοντά σε συγκοινωνίες, στο σταθμό των τρένων και προσφέρει εύκολη πρόσβαση στο κέντρο της πόλης.

Ψηφιοποιημένο σχέδιο αρχικής ιδέας για το κτιριακό συγκρότημα και την πλατεία.

Ψηφιοποιημένα σχέδια κτιρίων και πλατείας με ένδειξη των προρβάσεων.

χαράξεις και πλατεία

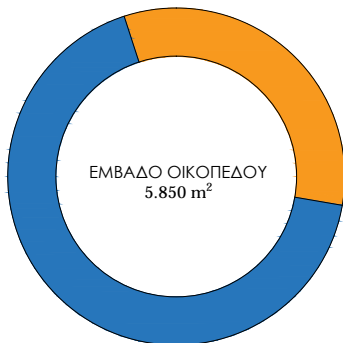
Η τοποθέτηση των κτιρίων στο οικόπεδο προέκυψε ακολουθώντας τις χαράξεις των γύρω κτιρίων, των δρόμων και γενικά ως συνέχεια του αστικού ιστού. Συγκεκριμένα, επιλέχτηκε η χωροθέτηση του βασικού κτιρίου με το κέντρο ημέρας και το υπνωτήριο να γίνει επί της οδού Παννισών δημιουργώντας μία "συνέχεια" στο μέτωπο του δρόμου σε σχέση με τα υπάρχοντα γειτονικά κτίσματα. Ένα δεύτερο μέτωπο σχηματίστηκε με την τοποθέτηση του κτιρίου των κατοικιών παράλληλα με την οδό Δάφνης, πάλι ως συνέχεια της γύρω πολεοδομίας αλλά συγχρόνως σε πιο ήσυχο δρόμο για τις ανάγκες των φιλοξενούμενων αστέγων. Τέλος, το τρίτο κτίριο που στεγάζει τους χώρους εκπαίδευσης και άλλες υπηρεσίες τοποθετήθηκε στο όριο με τα γειτονικά κτίρια. Οι θέσεις των κτιρίων στα όρια του οικοπέδου ορίζουν ένα σαφές σχήμα "Π" που επιτρέπει ανεμπόδιστες θεάσεις και επαρκή φυσικό φωτισμό στο καθένα και παράλληλα δημιουργεί μία εσωτερική πλατεία με ελεύθερους χώρους και εκτάσεις για φυτεύσεις και καλλιέργειες. Η ιδέα περιλαμβάνει τη δημιουργία ανεξάρτητων κτιρίων για τις διαφορετικές χρήσεις με ανεξάρτητες προσβάσεις, που συγχρόνως συνδέονται και αλληλεπιδρούν μέσω της ενδιάμεσης πλατείας και των καλλιεργειών.

Η πλατεία δεν αποτελεί μονάχα ελεύθερο χώρο για αναψυχή, περιπάτους και μικρές συγκεντρώσεις. Διαθέτει εκτάσεις για μικρές καλλιέργειες λαχανικών και σπωροκηπευτικών που λειτουργούν ως μέρος του προγράμματος για την εκπαίδευση και απασχόληση των αστέγων. Σκοπός είναι να συμμετέχουν οι φιλοξενούμενοι στις καθημερινές εργασίες και στη διαδικασία προετοιμασίας του φαγητού τους. Συγχρόνως, οι ελεύθεροι χώροι της πλατείας λειτουργούν ως χώροι εκτόνωσης για τα παιδιά των οικογενειών, αλλά και για τους φιλοξενούμενους.

18

ΚΑΛΥΨΗ

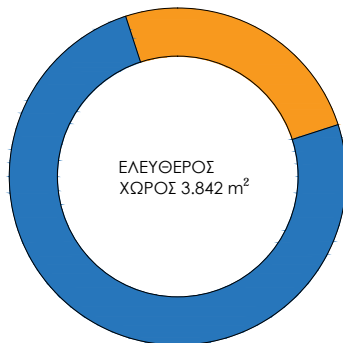
ΚΤΙΣΜΑΤΑ: 2.008 m²

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ
ΧΩΡΟΣ: 3.842 m²

ΦΥΤΕΥΣΕΙΣ

ΦΥΤΕΥΣΕΙΣ: 1.080 m²

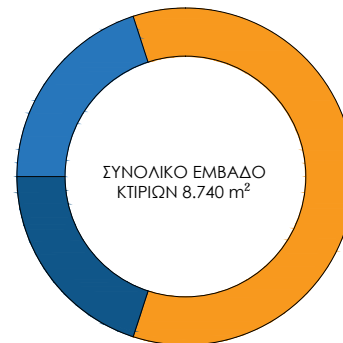

ΣΚΛΗΡΕΣ ΕΠΙΦΑΝΕΙΕΣ: 2.762 m²

ΚΤΙΡΙΑ

ΚΤΙΡΙΟ Γ: 1.750 m²

ΚΤΙΡΙΟ Α: 5.225 m²

ΚΤΙΡΙΟ Β: 1.765 m²

Τοπογραφικό σχέδιο του οικοπέδου με τα κτίρια και τα γειτονικά κτίσματα με αναγραφή ορόφων.

κτιριολογικό πρόγραμμα & διαγράμματα

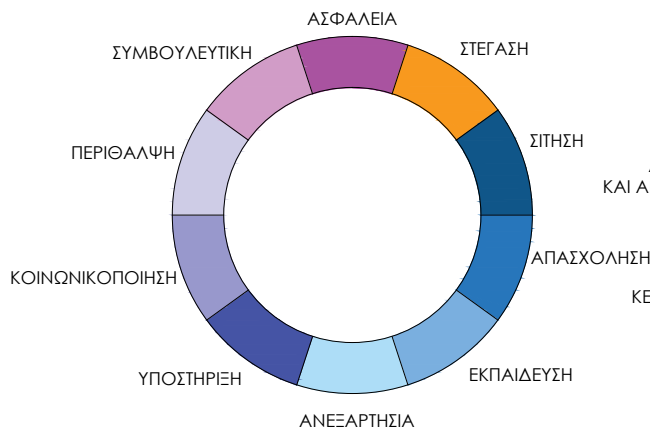
Το κτιριολογικό πρόγραμμα για το κέντρο περιλαμβάνει τόσο δομές για τη στέγαση και τη φιλοξενία των αστέγων όσο και εγκαταστάσεις για την υποστήριξη και την εκπαίδευσή τους με στόχο την αυτονομηση και επανένταξή τους στην κοινωνία. Ο διαχωρισμός των λειτουργιών γίνεται σε τρία ξεχωριστά κτίρια.

Το πρώτο κτίριο (επί της οδού Γιαννιτσών) είναι εξαώροφο και στεγάσει το κέντρο ημέρας το οποίο αναπτύσσεται σε δύο επίπεδα και το υπνωτήριο με τις αναγκαίες βοηθητικές του λειτουργίες. Στο κέντρο ημέρας προσφέρονται χώροι υγιεινής, πλυντήρια, χώροι φύλαξης αντικειμένων και χώροι διημερεύσης. Διαθέτει ξεχωριστή πρόσβαση με δικό του κλιμακοστάσιο και ανελκυστήρες. Στο υπνωτήριο προσφέρονται, πέρα από τα δωμάτια φιλοξενίας που είναι χωριστά για άντρες και γυναίκες, κοινόχρηστοι χώροι υγιεινής, τραπεζαρία, χώροι δημιουργικής απασχόλησης, αίθουσες προβολών και κοινόχρηστοι χώροι. Η πρόσβαση γίνεται από δύο διαφορετικά σημεία με κλιμακοστάσια και ανελκυστήρες. Το κτίριο εξυπηρετείται από κεντρική υποδοχή και διαθέτει γραφεία προσωπικού. Για το σχεδιασμό του υπνωτηρίου μελετήθηκαν οι ανάγκες των ατόμων και σε συνδυασμό με το χώρο που χρειάζονται για ύπνο και αποθήκευση υπολογίστηκε ένα μέγεθος της τάξης των 40 τ.μ. για κάθε δωμάτιο 8 ατόμων. Αντιστοιχούν δηλαδή 5 τ.μ. ανά άτομο, αλλά προσφέρονται σε εννιαίο χώρο ο οποίος διαμερισματοποιείται μερικώς από μία ενδιάμεση λωρίδα με αποθηκευτικά ερμάρια.

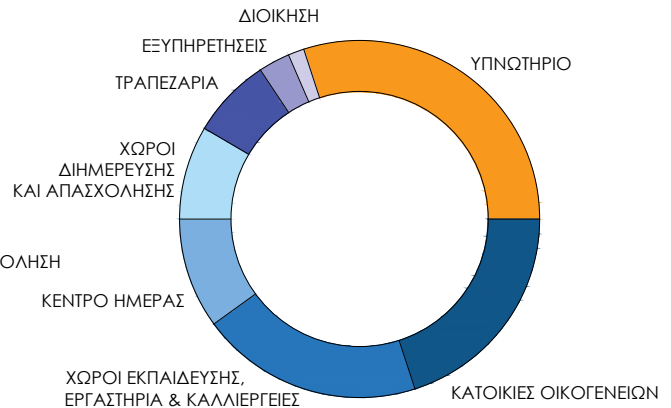
Το δεύτερο κτίριο (επί της οδού Δάφνης) είναι τετραώροφο και διαθέτει χώρους φιλοξενίας οικογενειών με παιδιά ή ατόμων με μεγαλύτερη ανεξαρτησία και υψηλή κατάρτιση. Οι κατοικίες σε αυτό το κτίριο εναλλάσσονται ανά όροφο προσφέροντας δύο τυπολογίες. Η πρώτη (ισόγειο, 2ος, 4ος ορ.) προσφέρει 2 υπνοδωμάτια σε απόσταση με τον ενδιάμεσο κοινό χώρο διαμορφωμένο ως καθιστικό και κουζίνα. Η δεύτερη (1ος, 3ος ορ.) προσφέρει 2 υπνοδωμάτια σε κοντινή απόσταση και ενδεικνύται για οικογένειες με παιδιά. Κάθε κατοικία έχει ιδιωτικό στεγασμένο αίθριο χώρο και η πρόσβαση γίνεται από κεντρικά κλιμακοστάσια και ανελκυστήρες μέσω εξωτερικών στεγασμένων διαδρόμων. Πάλι, για το σχεδιασμό των κατοικιών μελετήθηκαν οι ανάγκες των ατόμων και υπολογίστηκε ότι περίπου 46 τ.μ. επαρκούν για 4 άτομα. Σημαντικό είναι να σημειωθεί ότι όπως τα δωμάτια του υπνωτηρίου έτσι και οι κατοικίες δεν έχουν μόνιμο χαρακτήρα αλλά προσωρινό. Προορίζονται, δηλαδή, για την κάλυψη των αναγκών των αστέγων για ένα διάστημα, μέχρι αυτοί να αυτονομηθούν, να αποκτήσουν εισόδημα και να μπορέσουν να μεταβούν σε δική τους κατοικία.

Τέλος, το τρίτο κτίριο που βρίσκεται στο όριο του οικοπέδου με τα γειτονικά του κτίρια είναι τριώροφο και διαθέτει χώρους εκπαίδευσης, εργαστήρια, μικρή βιβλιοθήκη, αναγνωστήριο, ιατρείο καθώς και χώρους συμβουλευτικής και υποστήριξης. Στο δώμα του πρώτου ορόφου διαμορφώνεται χώρος φυτεύσεων δίπλα από τα εργαστήρια, προκειμένου να υπάρχει άμεση εφαρμογή των γνώσεων και των πρακτικών που διδάσκονται. Στον τελευταίο όροφο στεγάζονται τα γραφεία για το προσωπικό και τη διοίκηση όλου του κέντρου. Η πρόσβαση στους ορόφους γίνεται με κλιμακοστάσια και ανελκυστήρες σε δύο ξεχωριστά σημεία στις δύο άκρες του κτιρίου.

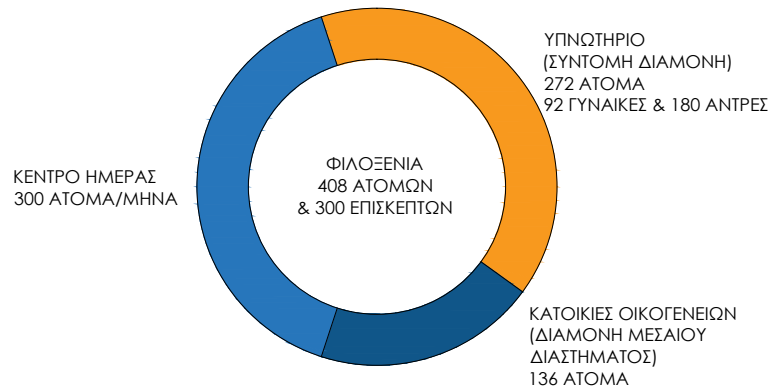
ΑΝΑΓΚΕΣ ΑΣΤΕΓΩΝ

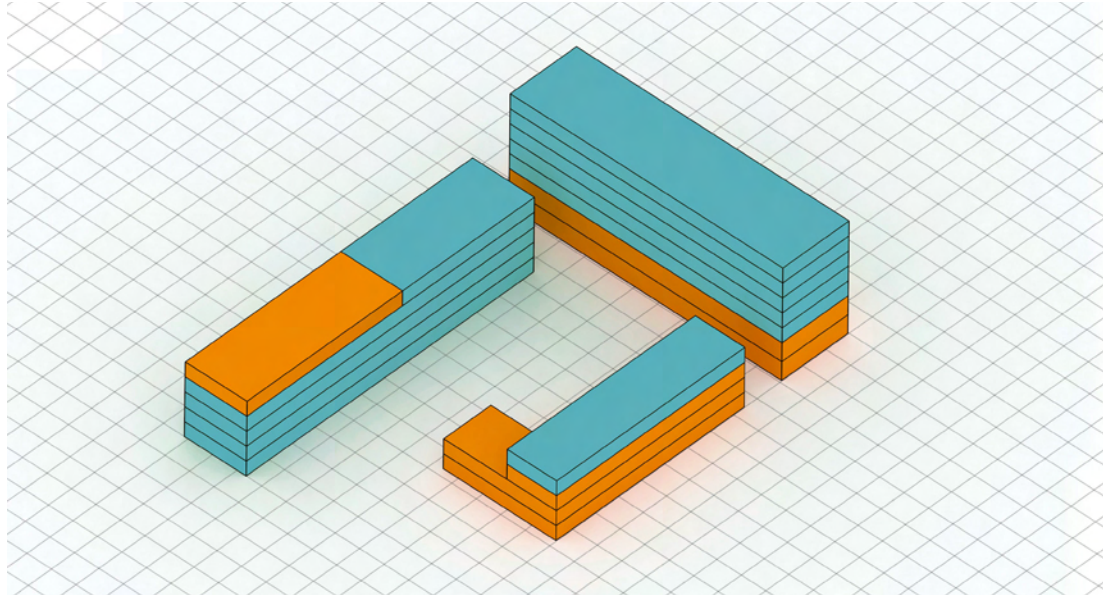

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΚΕΝΤΡΟΥ

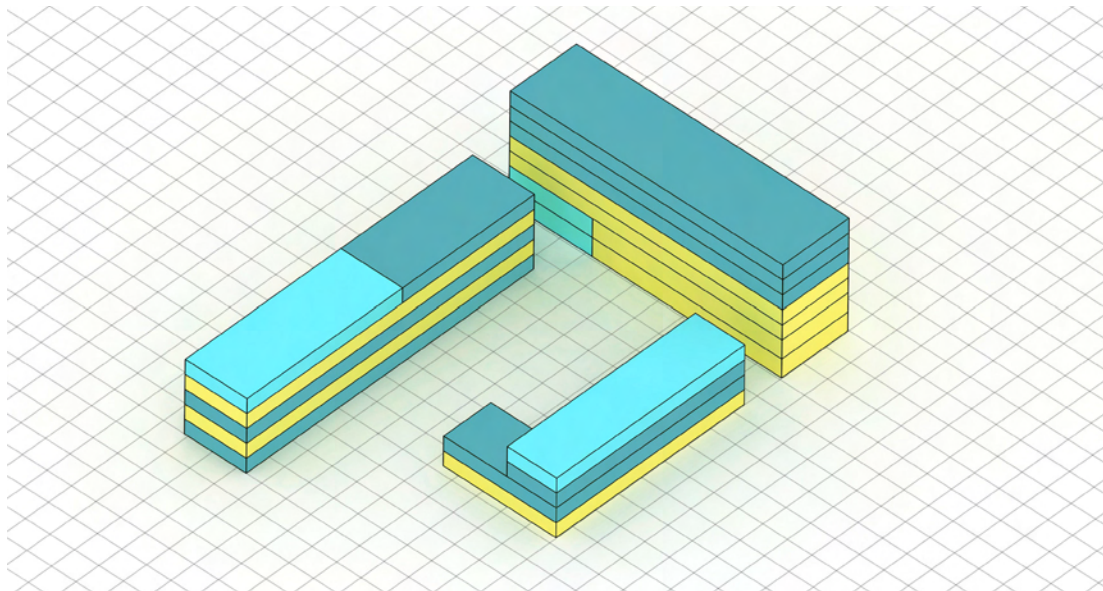

ΔΥΝΑΜΙΚΟΤΗΤΑ ΚΕΝΤΡΟΥ

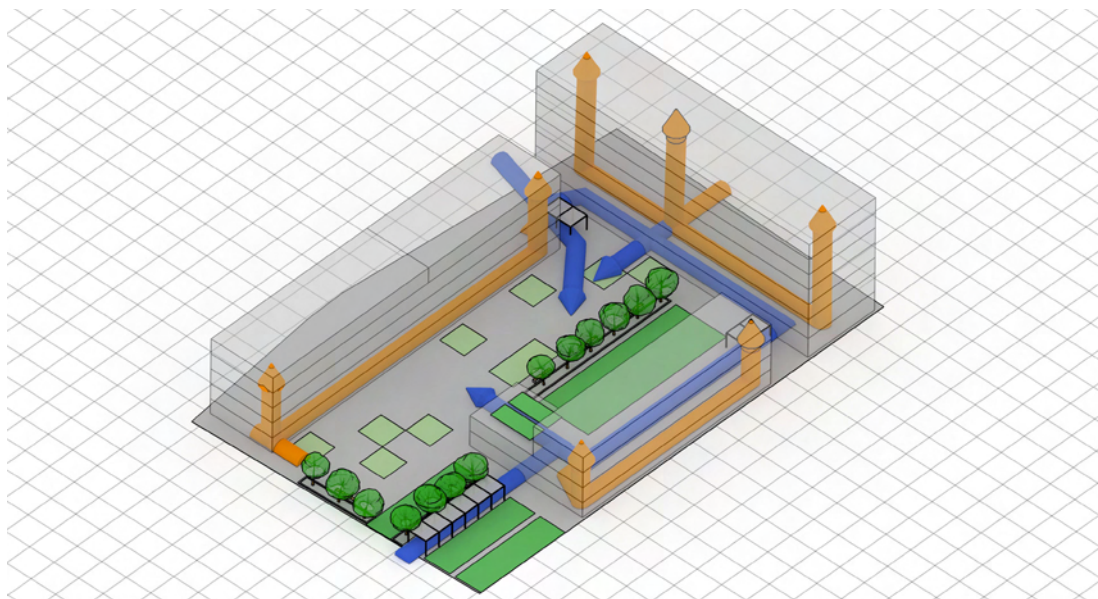

Διάγραμμα 1: Διάκριση κοινόχρηστων και ιδιωτικών χώρων.

Διάγραμμα 2: Εναλλαγή χρήσεων ανά κτίριο.

Διάγραμμα 3: Προσβάσεις και κινήσεις στα κτίρια και στο οικόπεδο.

Τα διαγράμματα απεικονίζουν τις διαφορετικές χρήσεις και κινήσεις στα κτίρια του συγκροτήματος και στον ελεύθερο χώρο. Στο "**διάγραμμα 1**" γίνεται σαφές ότι στα ισόγεια των κτιρίων λειτουργούν κατά βάση κοινόχρηστοι χώροι, ενώ ανεβαίνοντας στους ορόφους οι χρήσεις είναι περισσότερο ιδιωτικές.

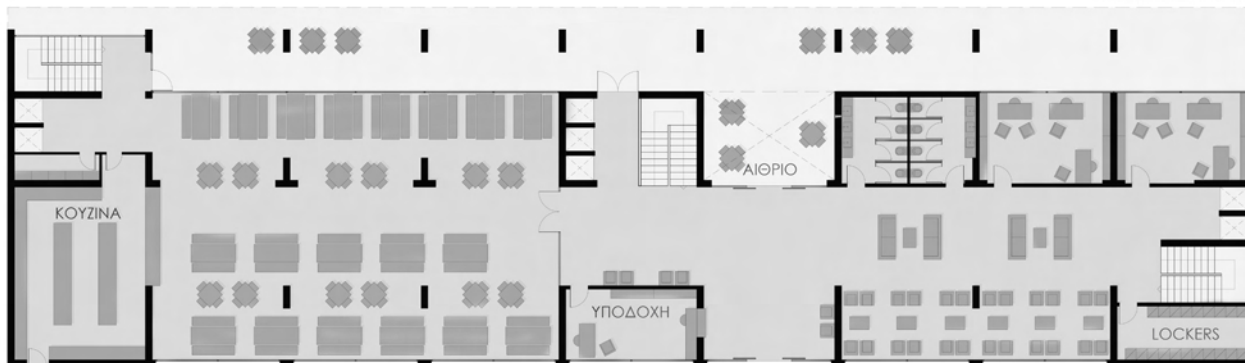
Στο "**διάγραμμα 2**" βλέπουμε, ανά κτίριο, την εναλλαγή χρήσεων. Στο κτίριο Α με γαλάζιο χρώμα απεικονίζεται το κέντρο ημέρας, ενώ με κίτρινο και μπλε το κτίριο του υπνωτηρίου. Στον 2ο & 3ο όροφο βρίσκεται το υπνωτήριο των γυναικών ενώ στον 4ο,5ο,6ο όροφο το υπνωτήριο των ανδρών. Στο κτίριο Β εναλλάσσονται οι κατοικίες οικογενειών και ανεξάρτητων ενηλίκων και με γαλάζιο χρώμα απεικονίζεται ένας ελεύθερος, κοινόχρηστος χώρος για τους ενοίκους των κατοικιών. Τέλος στο κτίριο Γ απεικονίζονται οι χώροι με τις εξυπηρετήσεις των αστέγων στο ισόγειο, χώροι εκπαίδευσης με μπλε χρώμα στους όροφους και διοικητικοί χώροι και γραφεία στον τελευταίο όροφο με γαλάζιο χρώμα.

Στο "**διάγραμμα 3**" φαίνονται οι προσβάσεις και οι εισοδοί των κτιρίων, καθώς και πώς γίνεται η κατακόρυφη σύνδεση με τους ορόφους. Παρατηρείται ότι σε κάθε κτίριο χωροθετούνται οι συνδέσεις στα άκρα του με εξαίρεση το Κτίριο Α που έχει επιπλέον σύνδεση και στη μέση του. Τέλος, οι κινήσεις στο οικόπεδο απεικονίζονται με τα μπλε βελιάκια και φαίνεται πώς διαπερνούν τις στοές των ισογείων περιμετρικά.

κατόψεις

κτίριο α

ΠΡΟΒΟΛΗ ΟΡΟΦΟΥ

24

κάτοψη ισογείου

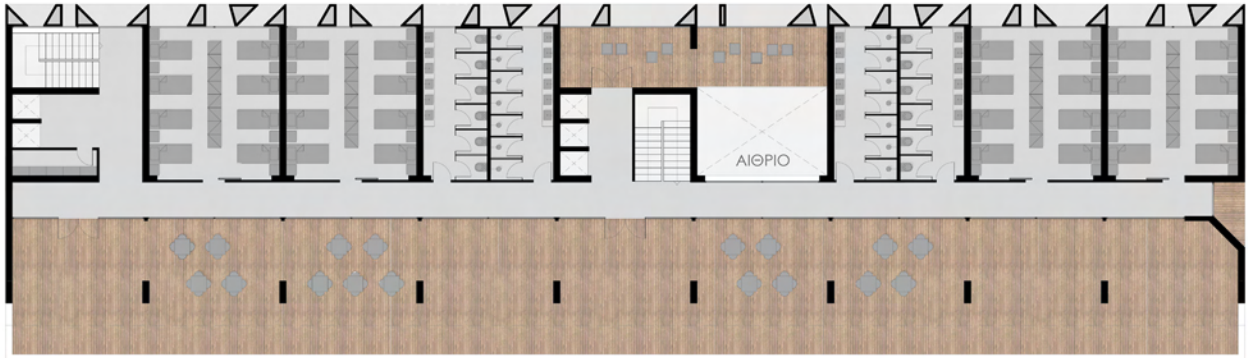
ΠΡΟΒΟΛΗ ΟΡΟΦΟΥ

κάτοψη 1ου ορόφου

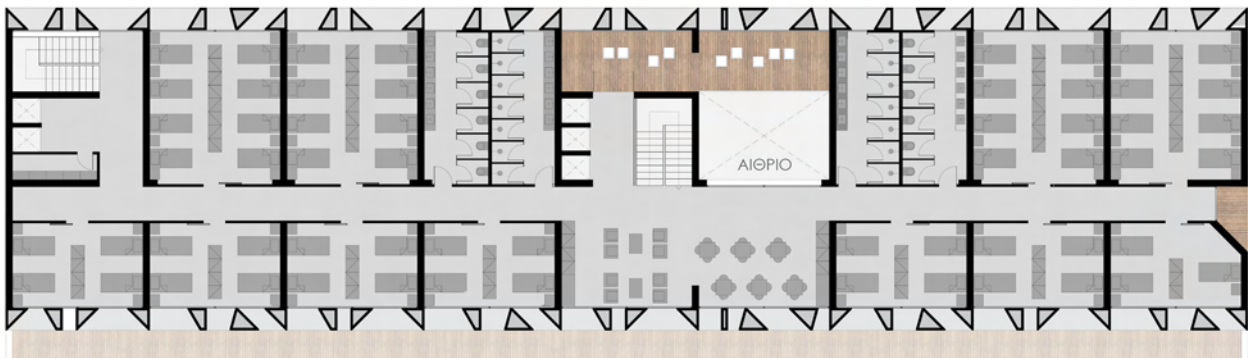
0 5 10 20 μ.

κάτοψη 2ου ορόφου

25

ΠΡΟΒΟΛΗ ΙΣΟΓΕΙΟΥ

κάτοψη 3,4,5,6ου ορόφου

κάτοψη δώματος

κτίριο β

κἀτοψη ισογείου

κἀτοψη 1ου ορόφου

κτίριο β

28

κάτοψη 2ου ορόφου

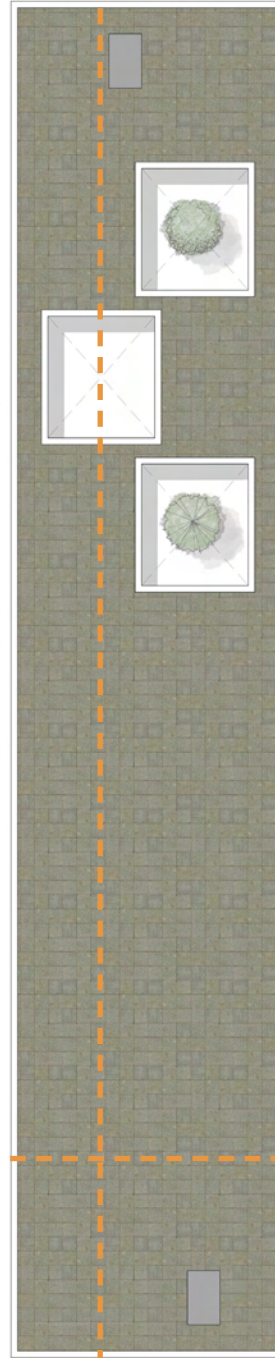

κάτοψη 3ου ορόφου

κάτοψη 4ου ορόφου

4 4

κάτοψη δώματος

20 μ.

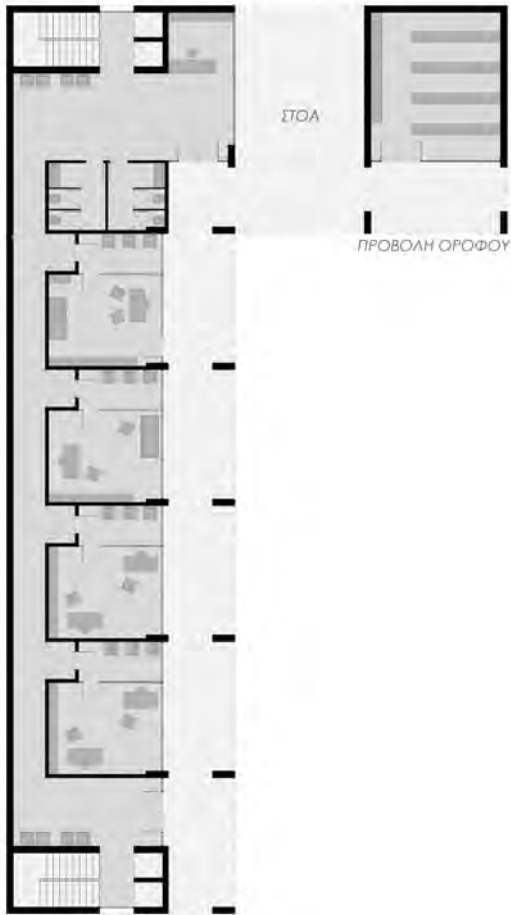
10

5

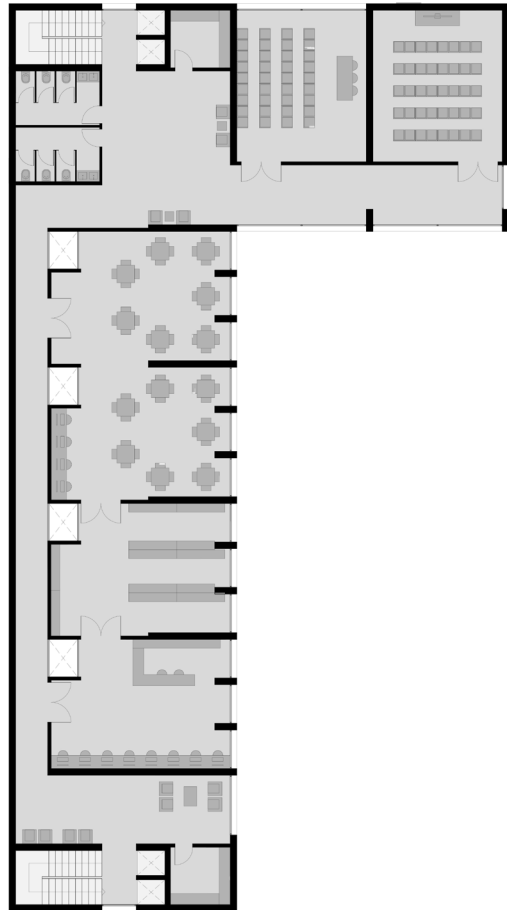
0

κτίριο γ

30

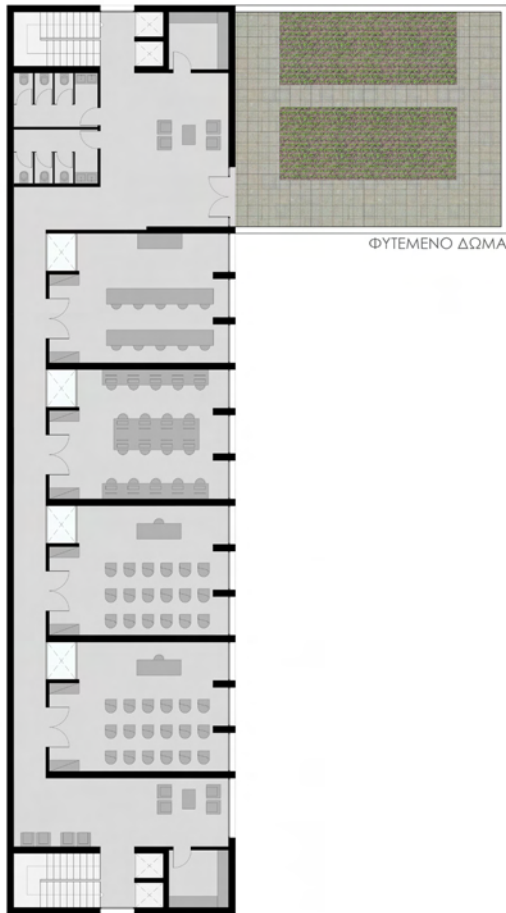

κάνοψη ισογείου

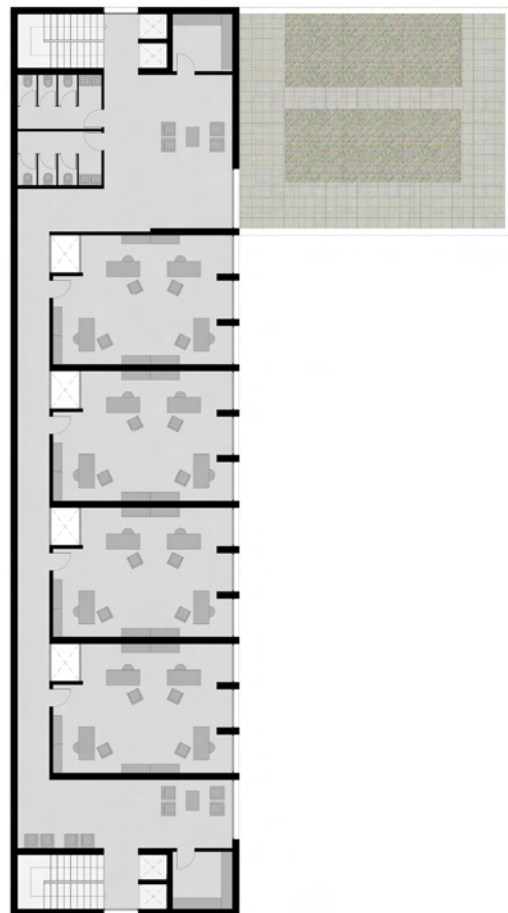

κάνοψη 1ου ορόφου

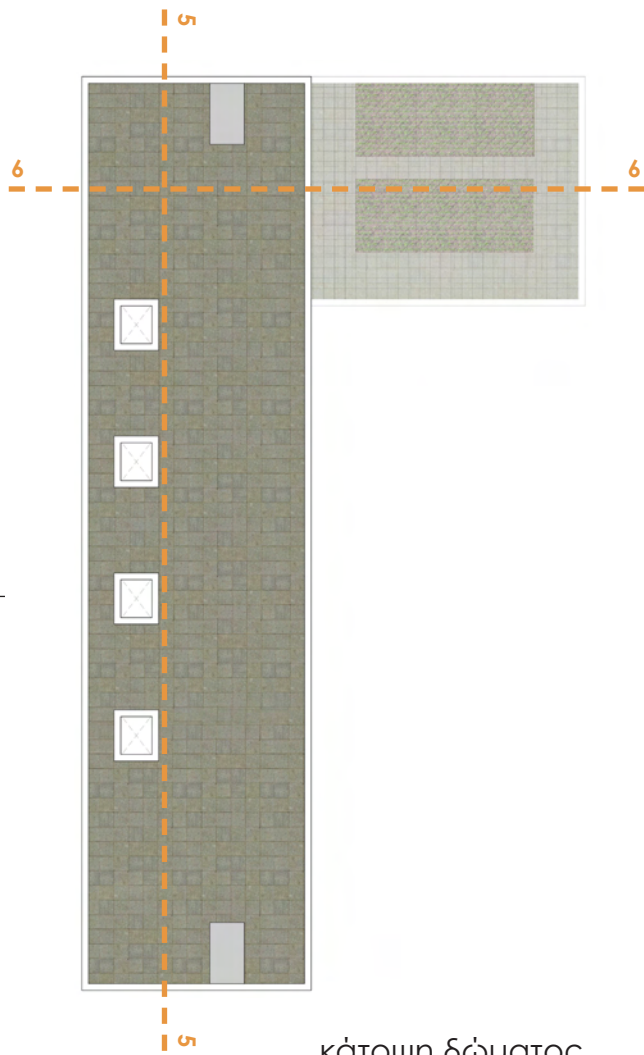

κάτοψη 2ου ορόφου

κάτοψη 3ου ορόφου

32

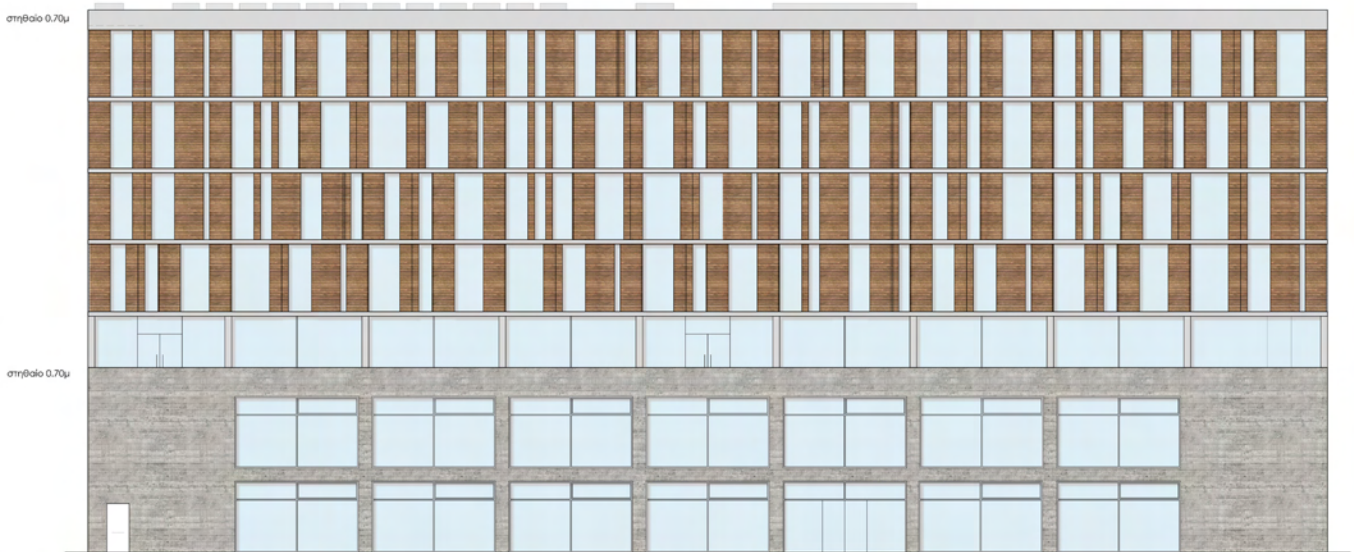
κάτοψη δώματος

ὄψεις

κτίριο α

σημείο 0.70μ

βορειοανατολική όψη

33

νοτιοδυτική όψη

34

βορειοδυτική όψη

νοτιοανατολική όψη

κτίριο β

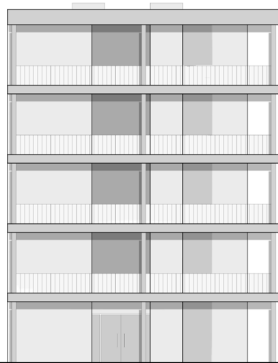

βορειοδυτική όψη

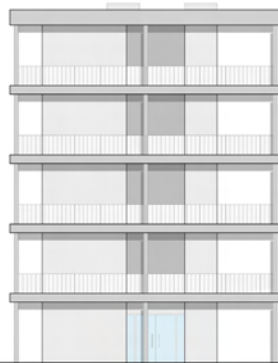
35

νοτιοανατολική όψη

νοτιοδυτική όψη

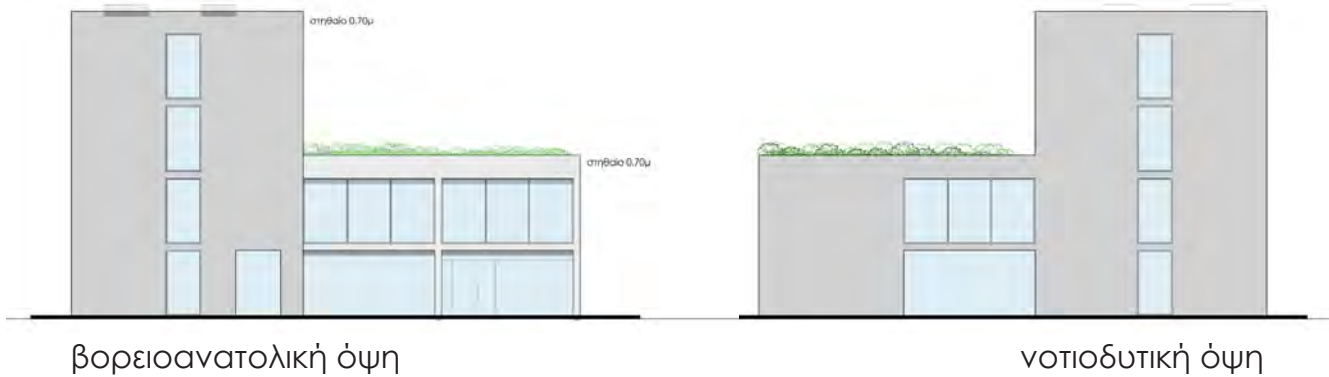
βορειοανατολική όψη

κτίριο γ

37

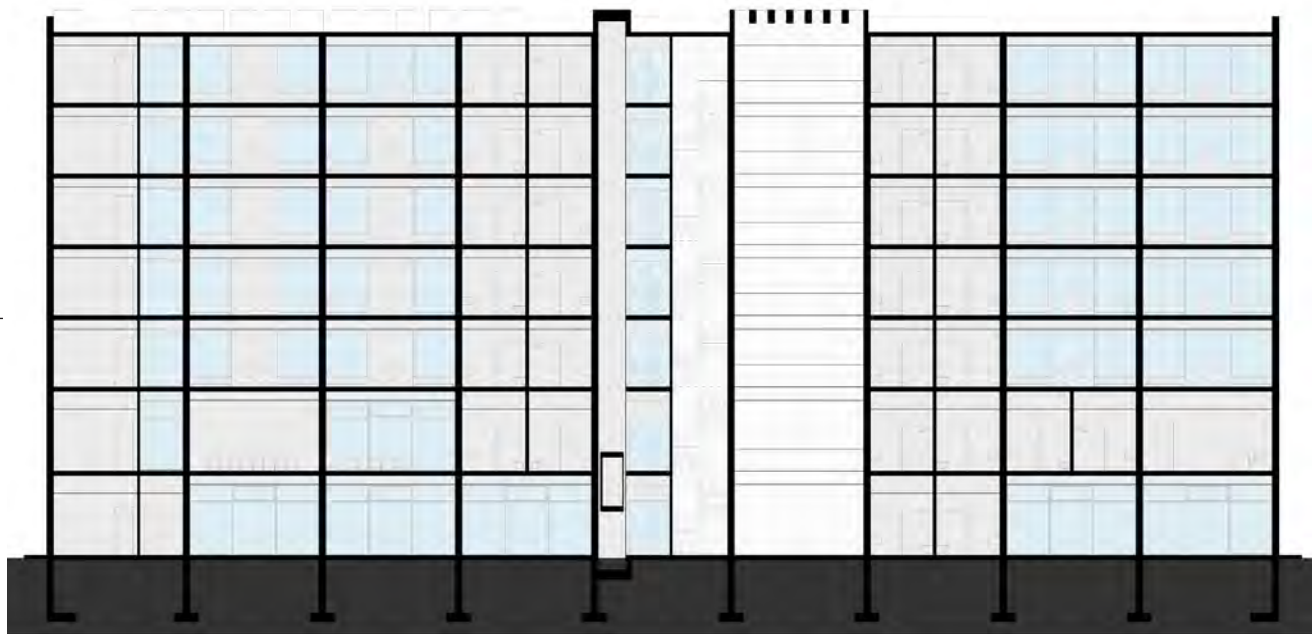

**Η νοτιοανατολική όψη στο κτίριο Γ είναι τυφλή, καθώς εφάπτεται στο όριο με τα γειτονικά οικόπεδα.*

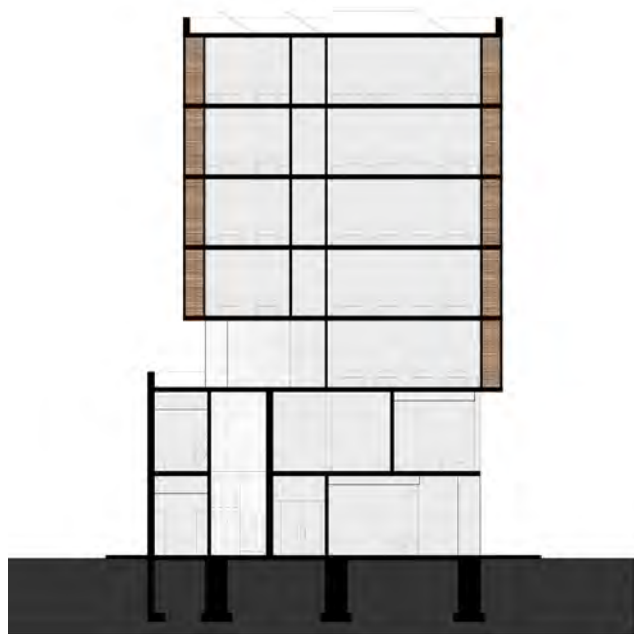
τομές

κτίριο α

38

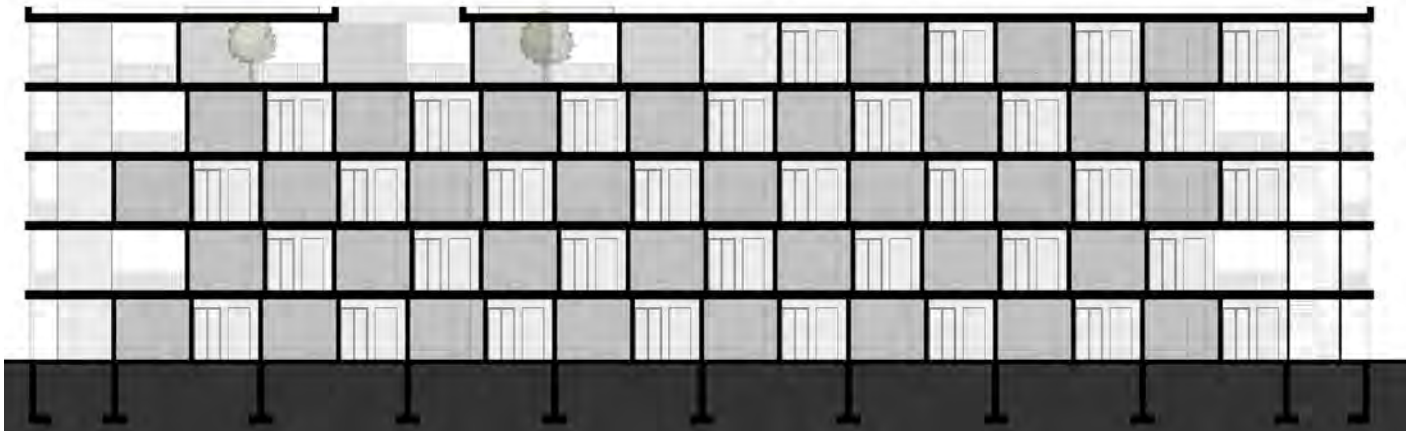
τομή 1-1

τομή 2-2

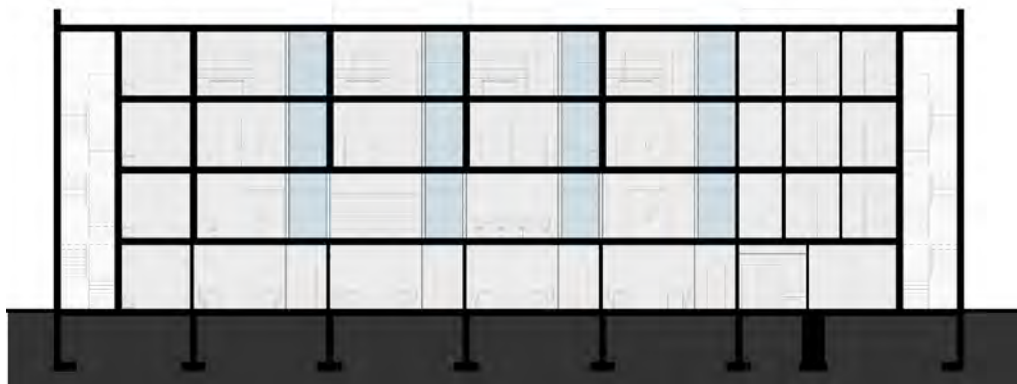
κτίριο β

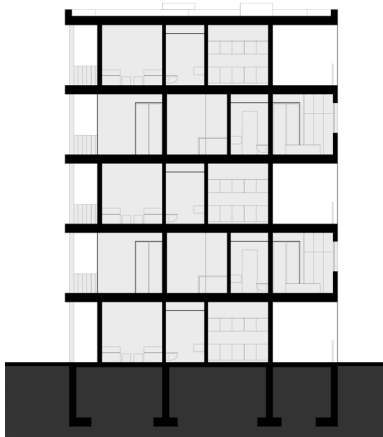
τομή 3-3

40

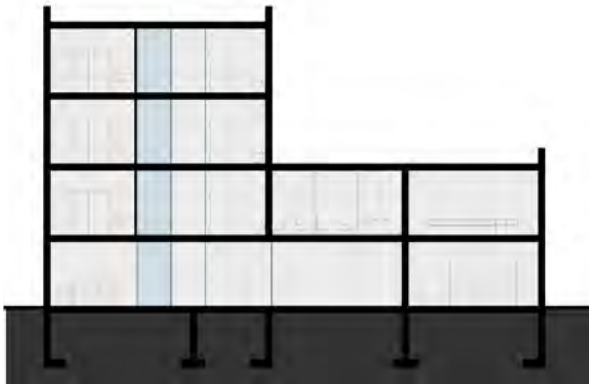
κτίριο γ

τομή 5-5

τομή 4-4

τομή 6-6

φωτορεαλιστική αναπαράσταση

απεικονίσεις των κτιρίων και της πλατείας με ρεαλιστικά υλικά

42

Εξωτερική άποψη της Στέγης Αστέγων από την οδό Γιαννιτών. Τα ξύλινα στοιχεία της όψης του υπνωτηρίου δημιουργούν οπτικά ένα "θόρυβο" και μία "αναταραχή" που θέλει να θυμίσει τη δύσκολη και ανήσυχη ζωή των αστέγων.

Οπτική του κέντρου μέσα από την πλατεία. Στα αριστερά φαίνεται η στοά στο κτίριο του υπνωτηρίου και στο βάθος το κτίριο της εκπαίδευσης με τους χώρους για τις καλλιέργειες.

Άποψη της πλατείας με τις φυτεύσεις και τις καλλιέργειες. Στα αριστερά φαίνεται το κτίριο των κατοικιών για οικογένειες και ανεξάρτητα άτομα, ενώ στο βάθος, το κεντρικό κτίριο του υπνωτηρίου.

Πανοραμική άποψη του συγκροτήματος με τα τρία κτίρια και τον υπαίθριο χώρο. Στο νότιο τμήμα του οικοπέδου προσφέρονται θέσεις πάρκινγκ για το προσωπικό του κέντρου και για τυχόν επισκέπτες.

Απεικόνιση του εσωτερικού ενός τυπικού δωματίου του υπνωτηρίου. Προσφέρονται 8 κλίνες με αποθηκευτικό χώρο για κάθε άτομο. Η αρίθμηση των κλινών συμβάλλει στην οργάνωση του κέντρου και διευκολύνει τη λειτουργία του υπνωτηρίου.

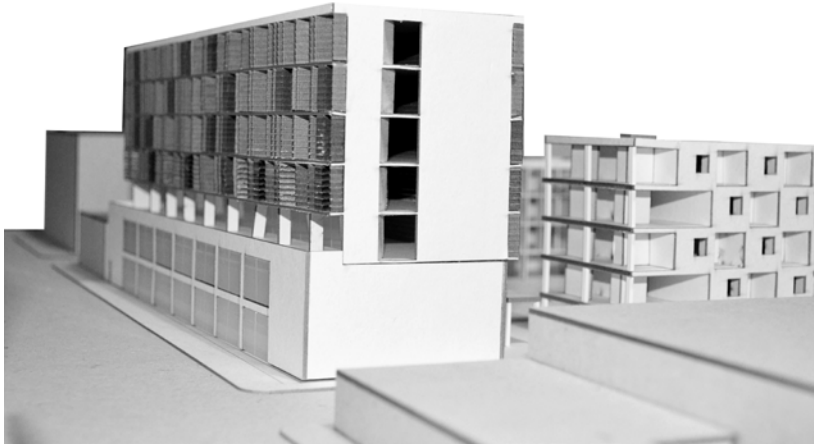

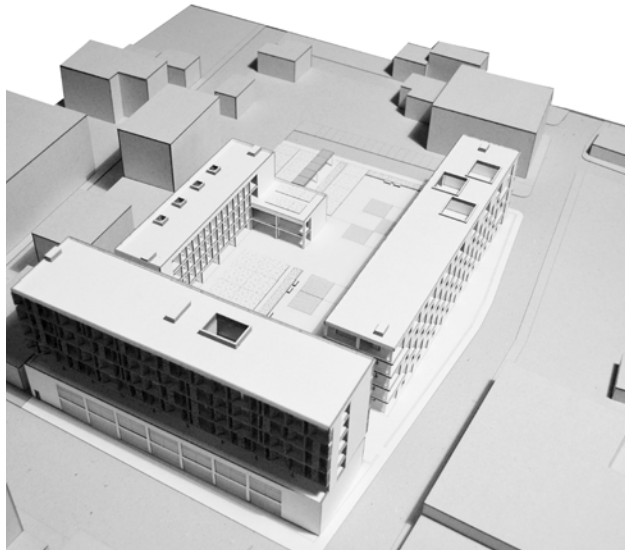
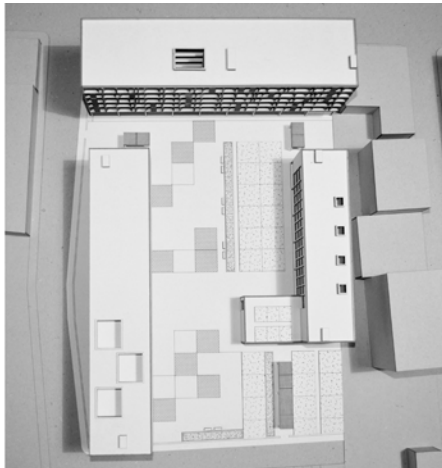
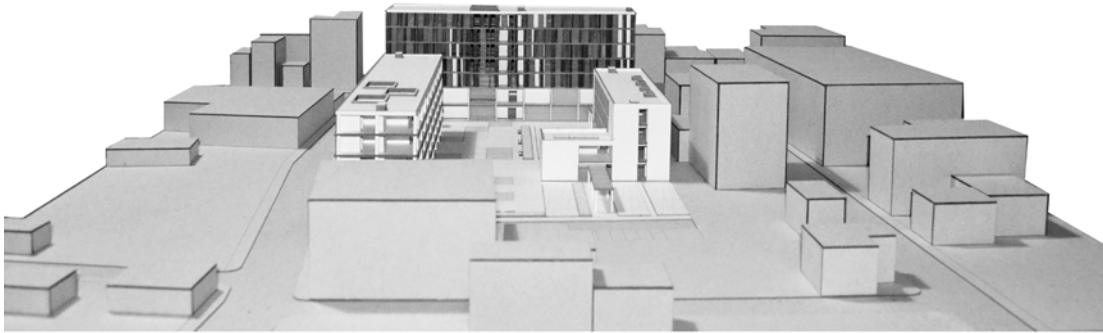
Απεικόνιση του εσωτερικού ενός τυπικού δωματίου στο κτίριο των κατοικιών. Φαίνεται ο χώρος του καθιστικού και ο χώρος της κουζίνας οι οποίοι βρίσκονται στον πυρήνα κάθε κατοικίας.

Φωτογραφίες μακέτας

μακέτα από χαρτόνι, υλοποιημένη σε κλίμακα 1:200

48

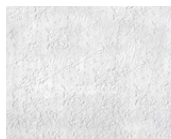

υλικά & βιωσιμότητα έργου

Ο σχεδιασμός πρέπει να έχει έναν οικονομικό και βιώσιμο χαρακτήρα με στόχο την υλοποίηση του έργου, γι' αυτό η κατασκευή των κτιρίων και τα υλικά επιλέχτηκαν ώστε να συμβαδίζουν με αυτή την ιδέα. Οι κατασκευές είναι συμβατικές από οπλισμένο σκυρόδεμα και για τα τρία κτίρια. Χρησιμοποιείται λευκό επίχρισμα στους εξωτερικούς τοίχους σε συνδυασμό με εμφανές μπετόν. Στο κτίριο των κατοικιών συνδυάζονται και κάποια μεταλλικά φέροντα στοιχεία. Τα τριγωνικά σκίαστρα στις όψεις του υπνωτηρίου δημιουργούνται από σανίδες ανακυκλωμένης ξυλείας, οι οποίες σκιάζουν τις τζαμαρίες και συγχρόνως δίνουν μία αίσθηση "αναταραχής" - ενδεικτικής της ζωής των αστέγων. Τέλος, στην πλατεία χρησιμοποιείται χυτό μπετόν με χαλίκια και τμήματα με διάτρυτες πλάκες με γκαζόν, καθώς και μεταλλικές πέργκολες για σκίαση που παράλληλα σηματοδοτούν πορείες και διαδρομές. Επιπλέον, προτείνεται η χρήση ηλιακών συστημάτων θέρμανσης του νερού για περαιτέρω εξοικονόμηση στα έξοδα λειτουργίας.

Μπορεί το έργο να εμφανίζεται ως μεγάλης κλίμακας και πολυέξοδο για την υλοποίησή του, ωστόσο πρέπει να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι απαλάσσει το κράτος από πάγια έξοδα ενοικίασης χώρων αλλά και καταβολής επιδομάτων. Υπάρχει δηλαδή ένα σημαντικό αρχικό κόστος, αλλά μακροπρόθεσμα η λειτουργία του μπορεί να εξοικονομήσει χρήματα στην πολιτεία και ασφαλώς αποτελεί μία σημαντική επένδυση για την κοινωνία. Είναι ένα έργο κοινωνικού χαρακτήρα που φιλοδοξεί να διευκολύνει, να βελτιώσει και να επανοικοδομήσει τη ζωή ατόμων που βρέθηκαν αντιμέτωποι με την αστεγία.

ΛΕΥΚΟΣ ΣΟΒΑΣ

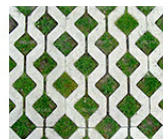
ΕΜΦΑΝΕΣ ΜΠΕΤΟΝ

ΑΝΑΚΥΚΛΩΜΕΝΗ
ΞΥΛΕΙΑ

ΧΥΤΟ ΔΑΠΕΔΟ
ΚΟΥΡΑΣΑΝΙΤ

ΔΙΑΤΡΥΤΕΣ ΠΛΑΚΕΣ
ΜΕ ΓΚΑΖΟΝ

ΞΥΛΟ
ΓΙΑ DECK

επίλογος

Η έρευνα γύρω από το θέμα των αστέγων στη σύγχρονη κοινωνία, που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της διπλωματικής εργασίας, κατέληξε σε ορισμένα ενδιαφέροντα συμπεράσματα. Οι άστεγοι είναι άτομα που μέσα από ατυχείς συγκυρίες εξαναγκάστηκαν σε αυτή τη θέση. Βρίσκονται στο περιθώριο της κοινωνίας παρόλο που πολλοί από αυτούς διαθέτουν δεξιότητες, γνώσεις και κυρίως θέληση για να αποτελέσουν ενεργά μέλη της κοινωνίας. Είναι όλοι άστεγοι, αλλά δεν είναι όλοι ίδιοι. Ο καθένας έχει τις αδυναμίες του, τις ιδιαιτερότητές του, τα χαρακτηριστικά του και την προσωπικότητά του. Είναι, λοιπόν, ηθικά αναγκαίο η πολιτεία να λάβει τα απαραίτητα μέτρα για τη διευκόλυνση της ζωής των αστέγων, την προστασία τους, τη φιλοξενία τους σε οργανωμένες δομές, την εκπαίδευσή τους και την τελική επανένταξή τους στην κοινωνία ως ενεργά μέλη της. Η εργασία φιλοδοξεί να προτείνει μία ολοκληρωμένη πρόταση που κινείται σε αυτή την κατεύθυνση.

βιβλιογραφία-πηγές

ΕΝΤΥΠΗ ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Davis Sam (2004), *Designing for the homeless: architecture and works*, Berkeley University of California
- Levinson David (2004), *Encyclopedia of homelessness*, Thousand Oaks, California, Sage Publications
- Passaro Joanne (1996), *The unequal homeless: men on the streets, women in their place*, N.Y., Routledge
- Bush-Brown Albert (1992), *Hospitable design for healthcare and senior communities*, N.Y. Van Nostrand Reinhold
- Friedrichs Jurgen (1988), *Affordable housing and the homeless*, Berlin, N.Y., W. de Gruyter
- Rodwin Lloyd (1987), *Shelter, Settlement, and development*, Boston: Allen & Unwin
- Ericsson John (1986), *Wilheim Charles, Housing the homeless*, New Brunswick
- United Nations Ad Hoc group of experts on social programming (1971), *Social Programming of housing in urban areas: report* N.Y. 17-28 August 1970, United Nations

ΕΝΤΥΠΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Σκραπαρλής Ανδρέας (2013), *Σύγχρονο αστικό τοπίο. Δημόσιος χώρος και άστεγοι*. (Μεταπτυχιακή εργασία), Α.Π.Θ.
- Οργανισμός Εργατικής Κατοικίας (1998), *Η κοινωνική κατοικία στην Ελλάδα και οι προοπτικές της*, Αθήνα, Οργανισμός Εργατικής Κατοικίας
- Αξαρλή Κ., Φατούρος Δ., Παπαδόπουλος Λ., Τεντοκάλη Β. (1979), *Μελέτες για την κατοικία στην Ελλάδα: προβλήματα παραγωγής και οργάνωσης του χώρου*, Παρατηρητής

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

<http://arsis.gr>
<http://www.praksis.gr/>
<http://www.feantsa.org/>
<http://www.homelessuk.org>
<http://www.caritas.org>
<http://www.klimaka.org.gr>
<http://www.cityofathens.gr/organotiki-domi-dimoy-athinaion/dimotikoi-foreis/>
<http://www.share-international.org>
http://scotland.shelter.org.uk/get_advice/advice_topics/homelessness
<http://en.wikipedia.org/wiki/Homelessness>
<http://www.greekarchitects.gr>
<http://www.archdaily.com/search/projects/categories/social-housing>
<http://www.archisearch.gr/tag/homeless/>
<http://architizer.com/search/q/q:homeless/>